

Ostrakon

Norsk Egyptologisk Selskaps Bulletin

www.egyptologi.no

Romerne på Rødehavet - Arv i Deir el Medina - Nilen i det 21. århundre

Innhold

3 Fra leder og redaksjon

4 Romerne og Rødehavet

Eivind Heldaas Seland

10 Londontur, våren 2012

Publikasjoner av medlemmer 2011

11 Det skjer våren 2012

12 Nilen i det 21. århundre:

Skjebnen til elven, folkene, landskapet og kulturminnene

Henriette Hafsaas Tsakos

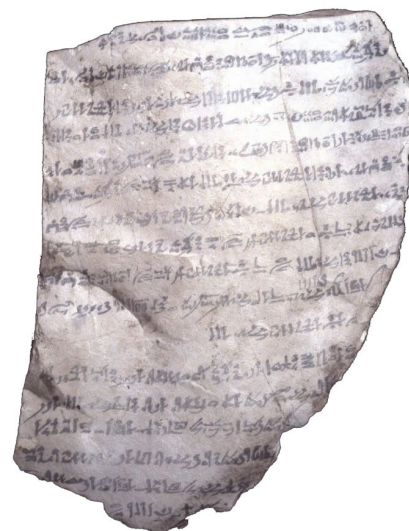
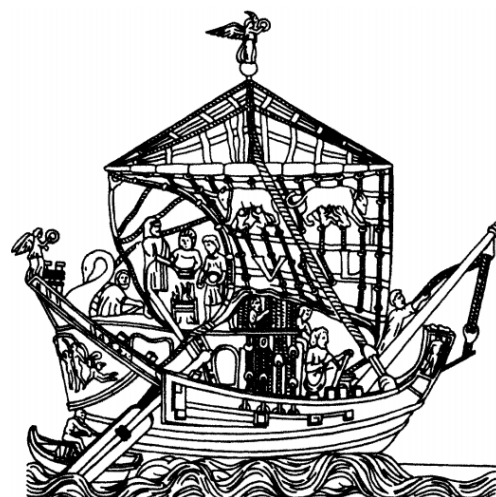
23 Horus' Eye and Osiris' Efflux

Ny bok om Nilen av *Terje Østigård*

25 Adopsjon, arv og testamente
i Deir el-Medina

Reinert Skumsnes

31 Selskapets sjette årlige samling

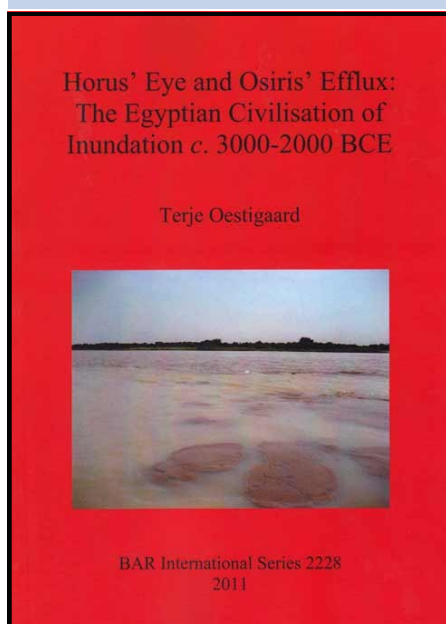

Forsidebilde: Båtmodell fra Mellomriket i Rhode Island School of Design Museum. Foto av meechmunchie på Flickr, gjengitt med tillatelse.

Ny Bok av Terje Østigård

Horus' Eye and Osiris' Efflux: The Egyptian Civilisation of Inundation c. 3000-2000 BCE

BAR International Series 2228. Archaeopress. Oxford.

Denne boken er en tverrvitenskapelig analyse av Nilens rolle i oppkomsten av den egyptiske sivilisasjonen. Pyramidene har blitt forstått og tolket som del av en solkult. I forhold til andre tidlige sivilisasjoner setter dette den egyptiske sivilisasjonen i et spesielt lys fordi det livgivende vannet i form av elv eller regn har andre steder blitt dyrket og tilskrevet guddommelig status.

Det gamle Egypt var totalt avhengig av Nilen for sin eksistens, men det var ingen vann gud i den egyptiske kosmologien. Dette fremstår som et tilsynelatende paradoks: hvorfor dyrke solen i en ørken hvor temperaturen kan overstige 50 grader på det varmeste? Hvorfor var ikke Nilen den viktigste guddommen?

Gjennom et vannperspektiv har dette

blitt analysert. Den egyptiske sivilisasjonen oppsto i en tid med klimaendringer hvor det ble stadig tørrere og mindre regn. Nilens årlige flom var livsnerven for alt liv i Egypt og ble fundamentet for sivilisasjonen som oppsto ca. 3000 f.Kr.

Mytologisk argumenteres det for at det skjedde en endring fra en religion med fokus på regn til en elvereligion. Myten om Seth og Horus den Eldre kan tolkes inn i et slikt perspektiv. I mange tradisjonelle afrikanske religioner har det viktigste gudeparet vært en regngud og en solgud. Seth var en regn- og stormgud mens Horus den Eldre var en solgud.

Da regnet ble sjeldnere og Nilen viktigere skjedde det en endring i maktforholdet mellom Seth og Horus den Eldre. I følge mytene tok Seth ett av Horus' øyne og skadet det. Horus tok deretter en eller begge av Seth's testikler og gjorde han impotent. Horus tok så tilbake sitt skadde øye som var fylt med vann. Den gamle regnguden Seth mistet sin livgivende kraft mens Horus tok over kontrollen av det livgivende vannet, og i *Pyramidetekstene* er det referert til at Nilen hadde sitt utgangspunkt i Horus' øye.

Klimaendringer kan derfor tolkes inn i det gamle gudebildet og forholdet mellom Seth og Horus.

Det var ingen elvegud som i andre elvesivilisasjoner, men Nilen hadde sitt opphav i himmelguden og dermed solen. De gamle gudene og gudebildene ble tilskrevet nye roller og funksjoner hvor kontrollen over det livgivende vannet var fundamentalt i en tid da klimaet endret seg.

Horus kontrollerte det livgivende vannet i form av Nilen og den årlige flommen. Seth som gammel regngud ble etter hvert sett på som en ond gud og til slutt som djevelen selv. En regngud som ikke frembringer regn tjener ikke sitt folk. Det er også indisier på at solens brennende, varme solstråler var kvaliteter tilknyttet Seth og forbundet med den død-bringende ørkenen. Dette var ikke solguden Horus' kvaliteter.

Den egyptiske solkulten kan derfor forstås på andre premisser ved å inkludere Nilen. Over tid utvikles forholdet mellom Seth og Horus. I senere myter blir Osiris drept i Nilen av Seth, men Horus den Yngre, Osiris' sønn, gjen-skaper farens liv som den årlige flommen. Igjen er det øyet som gir den døde nytt liv. Gjennom hele den egyptiske sivilisasjonen har dette vært en sentral og fundamental del av religionen og kosmologien. Dette har blitt

tolket mytologisk, men det er mulig å argumentere for en nær kopling mellom økologi og mytologi.

Ved å inkludere Nilens årlige variasjoner og fysiske kvaliteter kan man tilføre nye perspektiver. Etter at Aswan-dammen ble bygd har man ikke kunne se flommens egenskaper og kvaliteter, men ved å se på Nilens fluktuasjoner i Sudan og Etiopia kan man få et bilde av hvordan flommen endret karakter i den gamle Egypt.

Den Blå-og Hvite Nilen møtes i Khartoum og former selve Nilen, men begge beskrivelsene av Nilen som 'blå' eller 'hvit' er feilaktige. Da flommen startet i begynnelsen av juni i Kairo var ikke Hvite Nilen hvit, men grønn. Det skyldes algeoppblomstring i Sudd og elven har en giftig lukt og illeluktende smak. Når flommen i Etiopia starter for fullt så presser enorme vannmasser i Blå Nilen vannet tilbake i Hvite Nilen og således dominerer totalt flommen slik den tidligere oversvømte Egypt og Deltaet. Men vannet i Blå Nilen var ikke blått slik vi tenker oss elven som den renner ved Elephantine i dag. Elven var blodrød eller rødbrun på grunn av sedimenter som blir vasket ut i det etiopiske høylandet. Etter at den røde Nilen trakk seg tilbake i september-oktober, var det en siste flom. I desember-januar er det en flom i sideelver til Blå Nilen i Etiopia. Denne flommen er full av hvite sedimenter og ville nå Kairo i slutten av januar eller begynnelsen av

februar.

Ved å se endringen i Nilen i sammenheng med mytologien kan det argumenteres for at Nilens flom var utgangspunktet for deler av kosmologien. Isis gråt en grønn tåre som falt som en stjerne fra himmelen da hun hørte at Osiris var drept av Seth, og det er referanser til at Nilen er grønn. I Unas gravkammer er det også grønne stjerner. Når Nilen endret karakter og ble rød, er det en rekke referanser til at Nilen er den døde Osiris' blod. Osiris har blitt den årlige flommen som fysisk er hans eget blod, og det er fra døden at livet oppstår. Til slutt er det den siste flommen som er hvit. Det er referanser til at Nilen er hvit og Isis' brystmelk hvor hun ammer den unge Osiris. Og fra den årlige flommen startet som grønn i begynnelsen av juni via Osiris' blod som rød og til sist som hvit brystmelk i februar, er det omtrent ni måneder eller et svangerskap.

Alle faraoene var Horus og hadde det kosmologiske ansvaret for å kontrollere den livgivende flommen. Hele Egypt var avhengig av flommen for å overleve og hvis flommen var liten, ble avlingene små eller feilet og det ble sultkatastrofe.

Når en farao døde ble han Osiris og den årlige flommen og dermed

kilden til nytt liv. Kroningen av en ny farao fant kun sted i relasjon til flommen – enten når den startet eller begynte å trekke seg tilbake. Pyramidene var derfor sentrale i transformasjonen av den døde faraoen til den livgivende flommen som var den døde faraoens eget blod.

Ved å inkludere et vannperspektiv og Nilens endrete karakter kan man søke å forstå den egyptiske religionen og viktigheten av den faraoiske dødekulten ut fra litt andre premisser. Boken har derfor fokusert på hvordan et integrert vannperspektiv kan bidra til ny kunnskap om solkulten i Egypts brennende ørken og hvorfor det ikke var en overordnet vanngud når alt liv var avhengig av Nilen og den årlige flommen.

Konklusjonen er at Nilens rolle i den egyptiske religionen og kosmologien var absolutt og fundamental, men som vanlig er også den egyptiske sivilisasjonen unik og måten Nilen ble integrert i gudeverdenen har ingen paralleller til andre elvesivilisasjoner hvor spesifikke elveguder ble tilbedt. I Egypt var det livgivende vannet og den årlige flommen for viktig til kun å være en gud. Nilen og flommen inkorporerte hele Osiris-kulten og flommen var den døde faraoens eget blod. Livet hadde utgangspunkt i døden og vannet.

Terje Østigård